

211

T.S

Enclosed herewith
are
Top Kaps Saraya Tamirat.

~~500 on. Istanbul Fett.~~

İSTANBUL ARKEOLOJİ

MÜZELERİ MÜDÜRLÜĞÜ

24/2 / 1942

Ö.

G.

Gerek tarih ve gerek sanat bakımından büyük bir ehemmiyeti olan Topkapı Sarayının uzun zaman daha dayanabilmesi için lâzım gelen tamiratın Sayın Vekilimiz tarafından gösterilen ilgi ve bu hususta hükümetin göze almış olduğu büyük masraf hepimizin şükranını ve minnettarlığını mucib olmuştur.

Tamir edilmesi gereken kısımların bizzat Sayın Vekilimiz tarafından incelenmesi ve kararlaştırılan şeylerin Maarif Vekâleti mimarı Macit Kural'a yaptırılan keşfin Nafia Vekâletince de tasdik edilmiş bulunması bu işin artık fiiliyat sahasına girmiş olduğunu göstermektedir.

Bu mühim işe büyük bir alâka ile ilgilenen Encümenimiz, bundan evvel mezkûr sarayın tamirlerinde vukua gelen ve merhum Halil bey zamanında Encümenimiz tarafından 10 Teşrinevvel 1333 tarihinde hükümetin dikkatini çekmek üzere takdim ve neğrettiği raporda zikredilen ve sonradan düzeltilmesi kabil olmıyan tamir hatalarının (ki mezkûr raporda teferruatıyla zikre ilmiştir.) tekrar vukua gelmemesi düşüncesiyle heyetimiz bu hususdaki kaygısını Vekâlete arz etmeği vazifesi saymıştır.

Vekâletin müracaatımıza cevabında bu işin artık katiyet kesbetmesi dolayısıyla Y.mimar Macit Kural tarafından idare olunacağı ve ancak bundan sonraki Encümen dileklerinin bu mimar ve Müze müdür Tahsin Öz'ün de bulunacağı toplantılarda müzakere edilerek alınacak kararlara göre hareket edilmesi lâzım geldiği bildirilmiştir.

Vekâletin bu gibi anıtlar ve bunların korunma ve tamirlerine ait işlerin de mesul organ bulunan Encümenimizin böyle 150.000 liralık büyük bir tamir işinde değil, hatta küçük bir çeşme taşının bile tamirinde titiz davranması tabiidir. Bahusus eski tamirlerde defaatla gördüğü ve hatta yakın zamana ait olup yine bu seferki zatların idare ve nezareti altında yapılmış olan bu aşâıda sırasıyla zikrettiğimiz yanlışlıkların tekrarlanmasına imkân vermemek için, Vekâletin dikkatini çekmeği lüzumu görmektedir.

Vekâletce de bilinir ki sanat tamirlerinin dediğimiz restorasyon adı tamirlere benzemez. Hatta restorasyonla restitüsyon yahı bir anıtı eski kıymetine ve şekline hâlel gelmeksizin dış tesirlere karşı dayanacak surette korunma tamiri yapmakla eski şeklini tamamliyerek yenileştirmek arasında büyük bir fark vardır.

Bu öyle bir farktır ki dikkat edilmeyecek olursa bilgisizce tamir edilen bir eser, kıymetini benliğini tamamen kaybeder ve korumasından beklenen neticenin aksini husule getirir. Yani her hangi bir eski eserin kendi zamanına ait sanat vasıfları ve bunları vücûde getiren teknik estetik ve tarihi izler kaybedildiği ve bu eser yepyeni bir zihniyetle yeni bir şekle sokulduğu vakit ne tarih ve ne de sanatın ondan faydalanması kabil olmaz. Netekim şu son tamirat esnasında şu hatalar gözümüze çarpmıştır .

1 - Mutfakların tamiri esnasında eski karakter muhafaza edilmemiş ve salon haline konulmuş

2 - Ahçı ve hademelerin koşuğları çok harap bir halde idi. Bunların eski şekillerini muhafaza ederek esaslı sağlamlamalarla tamiri kabilken, hepsi yıkılarak yerine yeniliği göze çarpan bir bina yapılmış ve bu suretle o kısmın havası tamamen yok edilmiştir. (Yıkılmadan evvel röhlövelerinin yapılıp yapılmadığı malum değildir.

T. C.

İSTANBUL ARKEOLOJİ

MÜZELERİ MÜDÜRLÜĞÜ

| 194

Ö.

G.

3 - Kubbe altı önündeki parmaklıklar muhdestir diye kaldırılmıştır. Halbuki kubbe altının diğer kısımları ve saçakları gibi bunlar da muhdes olmakla beraber, kendi zamanının eseridir.

4 - Babüssaade kapısının sanat devrinin gösteren ve sanat tarihine girmiş olan freskleri badanalanmıştır. Bu surette nakış tarihindeki mühim vesikalardan biri de kaybolduğu gibi, kapının eski havası değişmiştir.

5 - Aynı kapının iç tarafındaki büyük levhalar kaldırılmıştır.

6 - Muhtelif yerlerde eski freskler badanalanmıştır. Belirtmek istediğimiz şeyin en önemlisi bu saraya verilmesi arzu edilen vasıftır. Bu saray, her ne kadar müze haline konulmuşsa da, Müzedeki sarayvasfını muhafaza etmesi ve tam bir müze tertibatına lazım gelen şeylerin, saraylık vesfiha asla halel getirmemesi lazımdır. Yani sarayın muhtelif kısımları birer müze salonu olmaktan ziyade, sarayın bir kısmı olarak kalmalıdır. Ve mesela eski mutfakları bir salon haline koyarak, oralarda eşya teşhiri doğru olmaz. Bu mutfaklara olsa olsa kazanlar vesaire gibi yine orada kullanılmakta olan mutfak takımları konulmalıdır. Odaların eşyaları kendilerine ait eşyalar olmalıdır.

Bu sarayın müze olması, sırf halka açılmış olmasındandır. Yani Müze eşyasının bir zarf değil, kendisinin teşhir edilen bir eser olmasıdır. Bu eser ise beş asırlık bir tarihi muhafaza eder ve her kögesi tarihtir. Bu eserin kıymeti kendi tarihi mahiyetinde ve içinde tarihi işlerdedir. Bu izleri tamir etmek, yeni salonlar yaratmak hevesile yok etmek bu kıymetleri yok etmek ve müzecilik bakımından yapılacak en büyük hatayı işlemek demektir. Yeni kurulan Avrupa Müzelerinin teşhir ettikleri eski eserlere uygun bir çerçeve yaratmak için hiç bir fedakarlıktan kaçınmadıkları ellerinde kalmış eski binaların havasını ve eski şeklini ve en küçük tarihi izlerini muhafaza etmek için kabil olan her şeyi yaptıkları bir anda, bize bir tali eseri olarak bu kadar eski hatıraları ve izlerle kalmış ve emsali bulunmayan bir eserin bu derece yanlış bir zihniyetle bakılması bizi gelecek nesillerin affetmeyeceği bir mesuliyet altında bırakacağı meydandadır.

Bu eserin konservatöründen beklenecek şey, namütenahi tarihi izleri yok ederek yeni salonlar yapmak değil, sarayı saray olarak, kendi tarihi izleri, kendi hususiyetleri ve havası ile muhafaza etmek ve yaşatmaktır. hiç bir suretle kendisinden, sarayın tarihin cilvelerile husule gelmiş aksamını tashihen restore etmesi, eskiyi yeni hale sokması, zevkine uymayan kısımları kaldırması veya tashih etmesi, tecviz edilemez. Zira böyle karar almak, son derece cüretli olmakla beraber, tek başına bir kimsenin üzerine alması hakkı olmadığı bir meseledir. Çünkü bu eser Türk sanatının ve Türk tarihinin ve Türk milletinin malıdır. Bu itibarla burada yapılacak iş mevcudu eski haliyle muhafaza etmek ve harab olmaktan kurtarmaktır. Burada teşhir

T. C.

İSTANBUL ARKEOLOJİ

MÜZELERİ MÜDÜRLÜĞÜ

/ / 194

Ö.

G.

edilecek eşyaya gelince, onların da eskiyi yaşatacak şeyler olması ve her kısmın kendisine ait eşyalardan ibaret bulunması lâzımdır. Şöyleki burada teşhir edilen eşya ancak teşhir edildiği kısmın havasını tamamlayan bir aksesuat mahiyetinde olup zarfı bulunan binaları ikinci dereceye düşürmesi yanlıştır.

Reis
Aziz Ogan

Aza

Aza
Arif Mansel

Aza
Sedat hakkı

Aza
R.Saffet Atabinen

Aza
C. Esat Arın

Aza
Nuri Ebussuudoğlu

Aza
F.Karatay

Aza
Efdalettin Tekiner

Aza
V. Vasfi Egeli

Aza
S.Yürügen

Umumî Kâtip
A.Erbabacan

Aslı gibidir.

Yüksek Maarif Vekilliğinin 117II/942 tarih ve 407/267 sayılı buyrukları Encümenimize havale olunmakla okundu.

- Topkapı Sarayında yapılacak tamiratın bizzat sayın Vekil tarafından tayin ve irae buyrulmuş olması bu irşadın kıymetiyle mütenasip olmak üzere şayanı şükran görülmüştür.

II - Bu tamirata ait keşfin Yüksek Mimar Macid tarafından yapılmış olması ve Nafia Vekâletinin de bu keşfi tasdik etmiş bulunması keyfiyeti resmî muamelenin intac ve ikmalinden ibaret olmakla bu hususta da işin muvafakatı dergârdır .

III - Encümenin bu onarıma dair yeni bir arzusu varsa Aza buluna Tuhsin Öz ve Mimar Macid'in huzurıyla müzakere olunarak Vekâlete arzolanması hakkındaki emrin infazına da bezli mesai olunacağı tabiidir.

IV - Ancak Encümenin bu hususta arzylediği mütalia şu yukarıda ki üç madde de zikrolunan hususatin haricinde olmak üzere Müzeler nizamnamesi ve Encümen talimatnamesi ve abideleri koruma hakkındaki talimat ahkâmına göre asarı atika binaların tamir ve onarımları Vekâleti Celilenin organı olan Koruma Encümeninin tedkik ve kararına bırakılmış olduğundan bahis mevzuu olan Topkapı Sarayı tamiratında Vekâleti Celilenin emirleri muntazam surete infaz edilebilmek üzere kullanılacak usul tatbikinde müteahhidin ve Müteahhide nezaret edebileceklerin her halde Encümeni teşkil eden Fen adamlarının çokluğuna karşı bir akalliyet teşkil edeceğinden Restorasyon işinde temini selâmet için mevzuat ahkâmının muhafazası maksadından ve ilişik takrir mefadından da anlaşılacağına göre her tamirden evvel rölüve yapılarak zarurî ve ilmî bir kaide olduğu cihetle bu işin dikkat nazarına alınması recasından ibarettir.

Bundan evvelki tamirlerde vaki olan fena işler imperatorluk zamanında uzun uzadıya münakaşa sebebi olmuş ve bu hususta Encümenin yazdığı lâyhada birer birer zikredilmiştir. Bundan evvelki tamirlerde de Müteahhidlere yaptırılan ve Mimar Macid'in kontrolü altında geçen ameliyatta da

I - mutfakların tamiri . Eski Karakteri muhafaza edilmeden yeni salon elde etmek gayesiyle tamir edilmiş binaenaleyh bir çok kıymetler kaybolmuştur. Aynı zamanda eski (Atmosphère) yok edilmiştir.

2 - Aşçılar ve hademe koğuşları: Çok harap olan ön kısımların tamirine kalkışılmamış , hepsi yıkılıp bir bina yeniden yapılmış, fakat yapı tarzı eski (Asmosphère)i öldürmüştür.

3 - Kubbe altı: Kubbe altı önündeki yapraklıklar kaldırılmıştır.

4 - Babüsseade: Freskleri badanalanmıştır. ve iç tarafındaki levhalar kaldırılmıştır.

5 - Araba koğuğu : Etrafındaki freskler badanalanmıştır. gibi gayrî ilmî ve restorasyon esasına uygun olmayan işler yapıldığı delâletiyle bu defaki 150,bin liralık tamir işinde de bu yolsuz işlerin devamı korkusundan münbais bir gayretle keyfiyet Yüksek Makama arz olunmuştur.

Encümenin bu hususta vaki olan talebi varsa Tahsin Öz ile Mimar Macid'in huzuriyle müzakeresi keyfiyetine gelince bu zevatın Encümene devamı temin edilemediği ve nazarlarında küçük gördükleri Hey'etimizin azasiyle tevhidî mesai eylememeleri sebepleriyle bizce kabil görüleme- miş ve fakat Encümenin vazifesini tayin eden nizamnamelere göre hareket edilmesini temib maksadiyle elden gelen mesaiye devam edilmekte bulunulmuştur.

Reis
Aziz Ogan

Aza

Aza
Arif Mansel

Aza
Efdalettin
Tekiner

Aza
Reşit Saffet
Atabinen

Aza
C.Esat Arseven

Aza
F.Karatay

Aza

Aza
Vasfi Egeli

Aza
N.Ebussuudoğlu

Aza
Sedad Hakkı
Eldem

Umumî Kâtip

Aslı gibidir.

T.C.

İSTANBUL ARKEOLOJİ
MÜZELERİ UMUM
Müdürlüğü

K A R A R

Topkapı Sarayının Asarı atika ve san'at bakımından tamiri hakkında kanunî mevzuatın Encümenimize vermiş olduğu vazife ve salâhiyete göre vekâlete arzolunan mütaleatımıza 11/II/942 tarihli ve 407/267 NO, lu cevapta: onarılacak olan kısımların Sayın Vekil Hasan Âli Yücel tarafından bizzat işaret ve tayin edildikten sonra keşifleri ve Koruma Hey'eti Üyelerinden Yüksek Mimar Macit Kural'a yaptırıldığı ve bunların Naflaca tasdik edildiği ve muamelenin tekemmül ettiği beyan edilmiş olması üzerine bu tamir esnasında riayet edilmesi lâzımgelen san'ate dair mütalialarımız iki rapor halinde tesbit edilerek Vekâleti tenvir maksadiyle sunulması mükerrer~~xxxxxx~~ iken Azadan Bay Arif ile Bay Sedad Hakkı'nın Ankara'daki ziyaretleri esnasında Antikiteler Müdürüne bu mes'ele hakkında şifahan verdikleri izanata salifüzzikir tezkireyi teyit suretiyle aldıkları cevaba binaen bu raporun gönderilmesi lüzum kalmadığı cihetle şimdilik dosyasında hıfzına karar verildi.

Reis Aziz Ogan	Aza	Aza Sedad Hakkı	Aza R.Saffet Atabinen
Aza Arif Mansel	Aza F.Karatay	Aza C.Esat Arseven	Aza Efdalettin Tekiner
Aza Vasfi Egeli	Aza Nuri Ebussuudoğlu	Aza Süleyman Yürügen	Umumî Katip A.Erbabacan

Aslı gibidir.

Ankara: 11/II/1942

T.C.
MAARİF VEKİLLİĞİ
Antikiteler ve Müzeler Müdürlüğü
Sayı: 407/267

Arkeoloji Müzeleri Umum Müdürlüğüne
İstanbul

7/I/1942 tarih ve 32611/II sayılı yazı karşılığıdır.

Topkapı Sarayı müzesinde onarılacak kısımlar bizzat tarafımdan işaret ve tayin edildikten sonra keşifleri Vekilligimiz Abideleri Koruma Hey'eti Üyelerinden Y.Mimar Macit Kural'a yaptırılmış ve bu keşifler Nafia Vekilliginin tasdikinden geçmek suretile muamele tekemmül etmiştir.

Bundan sonraki onarımlarda Encümenin hususî dilekleri bulunduğu takdirde bunların mezkûr encümende Üye bulunan Tahsin Öz ve Mimar Macit Kural'ın huzurile önceden müzakere edilerek neticenin bir raporla Vekâletimize bildirilmesini rica ederim.

H.K.

Maarif Vekili
Yücel

Aslı gibidir.

T. C.

İSTANBUL ARKEOLOJİ

MÜZELERİ MÜDÜRLÜĞÜ

14 / IV / 1942

Ö.

G.

Yüksek Maarif Vekilliğinin 11/11/1942 tarih ve 407/267 sayılı buyurukları Encümenimize havale olunmakla okundu.

1 - Topkapı Sarayında yapılacak tamiratın bizzat sayın Vekil tarafından tayin ve irae buyurulmuş olması bu irşadın kıymetiyile mütenasip olmak üzere şayanı şükran görülmüştür.

11 - Bu tamirata ait keşfin Yüksek Mimar Macit tarafından yapılmış olması ve Nafia Vekâletinin de bu keşfi tasdik etmiş bulunması keyfiyeti resmî muamelenin intac ve ikmalinden ibaret olmakla bu hususda da işin muvafakatı dergârdır.

111 - Encümenin bu onarıma dair yeni bir arzusu varsa Aza bulunan Tahsin Öz ve Mimar Macid'in huzuriyle müzakere olunarak Vekalet arzolanması hakkındaki emrin infazına da bezli mesai olunacağı tabiidir.

IV - Ancak Encümenin bu hususda arzylediği mütalea şu yukarıdaki üç madde de zikrolunan hususatin haricinde olmak üzere Müzeler nizamnamesi ve Encümen Talimatnamesi ve Abideleri koruma hakkındaki Talimat ahkâmına göre Asarı atika binaların tamir ve onarımları Vekâleti Celilenin organı olan Koruma Encümeninin tadvik ve kararına bırakılmış olduğundan bahis mevzuu olan Topkapı sarayı tamiratında Vekâleti Celilenin emirleri muntazam surette infaz edilebilmek üzere kullanılacak usulün tatbikinde Müteahhidin ve Müteahhide nezaret edebileceklerin her halde Encümeni teşkil eden Fen adamlarının çokluğuna karşı bir akalliyet teşkil edeceğinden Rastarasyon işinde temini selâmet için mevzuat ahkâmının muhafazası maksadından ve ilişik takrir mefadından da anlaşılacağına göre her tamirden evvel rolöve yapılmak zarurî ve ilmî bir kaide olduğu cihetle bu işin dikkat nazara alınması recasından ibarettir.

Bundan evvelki tamirlerde vaki olan fena işler İmperatorluk zamanında uzun uzadiye münakaşa sebebi olmuş ve bu hususda Encümenin yazdığı lâyhada birer birer zikredilmiştir. Bundan evvelki tamirlerde de Müteahhidlere yaptırılan ve Mimar Macid'in kontrolü altında geçen ameliyatta da:

1 - Kutfakların tamiri. Eski karakteri muhafaza edilmeden yeni salon elde etmek gayesiyle tamir edilmiş binaenaleyh bir çok

T. C.
İSTANBUL ARKEOLOJİ

MÜZELERİ MÜDÜRLÜĞÜ

/ / 194

Ö.

G.

Kıymetler kaybolmuştur. Aynı zamanda eski (Atmosphère) yok edilmiştir.

2 - Aşçılar ve Hademe koğuşları: çok harap olan ön kısımların tamirine kalkışılmamış, hepsi yıkılıp bir bina yeniden yapılmış, fakat kat yapı tarzı eski (Atmosphère)i öldürmüştür.

3 - Kubbe altı: Kubbe altı önündeki parmaklıklar kaldırılmıştır.

4 - Babüsseade: Freskleri badanalanmıştır. Ve iç tarafındaki lavhalar kaldırılmıştır.

5 - Araba koğuşu: Etrafındaki freskler badanalanmıştır. Gibi gayri ilmî ve restorasyon esnasına uygun olmayan işler yapıldığı delâletiyle bu defaki 150,bin liralık tamir işinde de bu yolsuz işlerin devamı korkusundan münbais bir gayretle keyfiyet Yüksek Makama arz olunmuştur.

Encümenin bu hususda vaki olan talebi varsa Tahsin Öz ile Mimar Macid'in huzuriyle müzakeresi keyfiyetine gelince bu zevatın Encümene devamı temin edilemediği ve nazarlarında küçük gördükleri Hey'etimiz azasiyle tevhidî mesai eylememeleri sebepleriyle bizce kabil görülmemiş ve fakat Encümenin vazifesi vazifesini tayin eden Nizamnamelere göre hareket edilmesini temin maksadıyla elden gelen mesaiye devam edilmekte bulunulmuştur.

Reis	Aza	Aza	Aza
Aziz Ogan	Arif Müfid Mansel	Efdalettin Te-kiner	R.Saffet Atabinen
Aza	Aza	Aza	Aza
C.Esat Erim	F.Karatay		V.Vasfi Egeli
Aza	Aza	Umumî Kâtip	
Nuri Ebussuud-oğlu	Sedat Hakkı Eldem	A.Erbabacan	

Aslı gibidir.

T. C.
İSTANBUL ARKEOLOJİ
 MÜZELERİ MÜDÜRLÜĞÜ

14 / 6 / 1942

Ö.

G.

K A R A R

Topkapı sarayınının Asarı atika ve san'at bakımından tamiri hakkında kanunî mevzuatın Encümenimize vermiş olduğu vazife ve salâhiyete göre Vekâlete arzolunan mütaleatımıza 11/II/942 tarihli ve 407/267 NO.lu cevapta: onarılacak olan kısımların Sayın Vekil Hasan Ali Yücel tarafından bizzat işaret ve tayin edildikten sonra keşifleri ve Koruma Hey'eti Üyelerinden Yüksek Mimar Macit Kural'a yaptırıldığı ve bunların Nafiaca tasdik edildiği ve muamelenin tekemmül ettiği beyan edilmiş olması üzerine bu tamir esnasında riayet edilmesi lâzımgelen san'ate dair mütalealarımız iki rapor halinde tesbit edilerek Vekâleti tenvir maksadiyle sunulması mukarrer iken Azadan Bay Arif ile Bay Sedad Hakkı'nın Ankara'daki ziyaretleri esnasında Antikiteler Müdürüne bu mes'ele hakkında şifahen verdikleri izahata salifüzzikir tezkireyi teyit suretiyle aldıkları cevaba binaen bu raporunun gönderilmesine lüzum kalmadığı cihetle şimdilik dosyasında hıfzına karar verildi.

Reis
Aziz Ogan

Aza

Aza
Sedad Hakkı

Aza
Reşit Saffet

Aza
Arif Mansel

Aza
F.Karatay

Aza
C.Esat Erim

Aza
Efdalettin Tekiner

Aza
Vasfi Egeli

Aza
Nuri Ebus-
sundoğlu

Aza
Süleyman Yürügen

Umumî Kâtip
A.Erbabacan

Aslı gibidir.

T. C.

İSTANBUL ARKEOLOJİ

MÜZELERİ MÜDÜRLÜĞÜ

MAARİF VEKİLLİĞİ

ANTİKİTELER VE MÜZELER
MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı: 407/267

Arkeoloji Müzeleri Umum
Müdürlüğüne
İstanbul

Ankara : 11 / II / 1942

7/1/1942 tarih ve 32611/11 sayılı yazı karşılığıdır.

Topkapı Sarayı Müzesinde onarılacak kısımlar bizzat tarafımdan işaret ve tayin edildikten sonra keşifleri Vekillliğimiz Abideleri Koruma Hey'eti Üyelerinden Y.Mimar Macit Kural'a yaptırılmış ve bu keşifler Nafia Vekillliğinin tasdikinden geçmek suretiyle muamele tekemmül etmiştir.

Bundan sonraki onarımlarda Encümenin hususî dilekleri bulunduğu takdirde bunların mezkûr encümende üye bulunan Tahsin Öz ve Mimar Macit Kural'ın huzuriyle önceden müzakere edilerek neticenin bir raporla Vekâletimize bildirilmesini rica ederim.

Maarif Vekili
Yücel

Takrir sahibi Azadan Mimar Selâh Eldem'in huzuriyle meselenin yeniden tedkik edilmesine karar verildi.

Reis
Aziz OğanAza
Arif ManselAza
Efdalettin
TekinerAza
V.KocamemiAza
Nuri EbussuudoğluAza
F.KarutayAza
C.Esat ErinAza
Süleyman YürüngenAza
Va.Vasfi Egeli

Aslı gibidir.

Ö.

G.

REŞİT SAFFETİN NOTU

Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Tahsin Öz'ün daveti üzerine ve kendisile Mimar Macid'in delâletleriyle Topkapı Sarayı surları içinde üç yüz liraya çıkan tamirat ve (restaurasyon) işleri dört saat kadar gezilerek tetkik edilmiştir.

- 1- a) Hazine dairesinin önündeki revak'ların üstündeki kubbeli çatı sökülmiş ve henüz bunların yerine ne yapılabileceği tesbit edilmemiştir. Arkadaki kubbelerin görülmesi için bunların düz çatı yapılması düşünülmüyor.
- b) Hazineye dışarıdan bakıldığı zaman sola düşen cihetinde örülmüş pencerelerle asıl büyük kapı meydana çıkarıldığı gibi duvarla sol sütunların arasında inşa edilen ve evvelce kumaşlar sergisi olan oda bozulmuş ve sütunların etrafı açılmış, bu suretle Fatih'in yaptırdığı ilk saray heybetile meydana çıkmıştır. Zannıma göre sütunlar asıl binanın inşasından sonra ilâve olunmuştur. Çünkü pencerelerle sütunlar arasında ahenk yoktur.
- 2- Keza Hırkaî Şerif Dairesinin avluya bakan cihetinde büyük sütunlarla içerdeki asıl bina arasına sıkıştırılmış olan muhdes ve münasebetsiz odalar yıktırılmış ve sütunlar meydana çıkarılmış ise de bu sütunlarla avluyu ayıran ve sütunların önünü oda haline koyan muhdes duvar ipka ve pencerelerindeki adi düz demir parmaklıklar muhafaza olunmuştur. Burası kumaş Müzesi olacaktır.
- 3- Arzodasının arka tarafında, şimalî garbî köşesindeki ahşap sütun yerine beyaz mermerden bir sütun konulmuş ve arkasından merdiven tabii vaziyetine irca edilmiştir.

Arzodasının etrafı temizlenmiş ve inşa seviyesine indirilmiştir; arzodasının karşısındaki kapının sol duvarında asıllı padişahların isimleri yazılı yuvarlak levhalar kaldırılmıştır.

T. C.
İSTANBUL ARKEOLOJİ
MÜZELERİ MÜDÜRLÜĞÜ

/ 194

Ö.

G.

- 4- Kubbealtı odalarının etrafında sütunlar arasındaki bronz kafesler çıkarılmıştır. Saçakların altlarında eski nakışlar meydana çıkarılarak restauré edilmek üzeredir. Burada pek sert görülen renkler patiné ettirilecektir. Keza kubbe altındaki sıva nakışları aynı suretle restauré edilmektedir.
- 5- İkinci avlu köşesinden inilirken görülen Beşirağa Camii kâmilen restauré edilmiş ve etrafının ankazla dolu seviyesi yarım metrodan fazla tabii haline indirilmiş; köşede kalan ağaçların etrafındaki toprak eski seviyeyi göstermektedir. Orada Padişahların binek atlarına mahsus dört duvardan ibaret kalan has ahır müceddeden inşa edilmiş ve içine en eskisi Sultan Mecid'e çıkan saray arabaları konmuş ya yanındaki mirahur odasına, Bebek'de Köçeoğlu yalısından alınan tavan konulmuş. Has ahırın zemini mermerle döşenmiş ve ahırla mirahurun odası arasına pencereler açılmış.
- 6- Babühümayunun ikinci avluya nazır cihetindeki revakların arka duvarları eski usul veçhile sıvalı iken bu defa derz edilmiş ve kapının iç tarafındaki saçakların kenarlarında ve altındaki eski nakışlar meydana çıkarılarak bozuk tarafları ikmal edilmek üzere bulunmuştur. Bozuk muhdes nakışlardan da bir parçasının kıyas için muhafazası düşünülmektedir.

Tahsin Beyin ifadesine nazaran bu mühim tamirat ve restoration işlerinin yapılması için Ankaraca iktidarları tanınmış olan Macit Çetintaş ve Sedat Hakkı gibi mimarların reyleri alınmakla Eski Eserleri Koruma Enşümenine müracaata lüzum görülmemiş.

Aslı gibidir.

REŞİT SAFFETİN NOTU

Topkapı sarayı Müzesi Müdürü Tahsin (z'ün daveti üzerine ve kendisile Mimar Macid'in delaletleriyle Topkapı Sarayı surları içinde üç yüz bin liraya çıkan tamirat ve (restauration) işleri dört saat kadar gezilerek tetkik edilmiştir:

- 1 - a) Hazine dairesi önündeki revak'ların üstündeki kubbeli çatı sökülmiş ve henüz bunların yerine ne yapılacağı tesbit edilmemiştir. Arkadaki kubbelerin görülmesi için bunların düz çatı yapılması düşünülüyor.
- b) Hazineye dışarıdan bakıldığı zaman sola düşen cihetinde örülmüş pencerelerle asıl büyük kapı meydana çıkarıldığı gibi duvarla sol sütunların arasında inşa edilen ve evvelce kumaşlar sergisi olan oda bozulmuş ve sütunların etrafı açılmış, bu suretle Fatih'in yaptırdığı ilk saray heybetile meydana çıkmıştır. Zannıma göre sütunlar asıl binanın inşasından sonra ilave edilmiştir. Çünkü pencerelerle sütunlar arasında ahenk yoktur.
- 2 - Keza Hırkaî Şerif Dairesinin avluya bakan cihetinde büyük sütunlarla içerdeki asıl bina arasına sıkıştırılmış olan muhdes ve minasebetsiz odalar yıktırılmış ve sütunlar meydana çıkarılmış ise de bu sütunlarla avluya ayıran ve sütunların önünü oda haline koyan muhdes duvar ipka ve pencerelerindeki adi düz demir parmaklıklar muhafaza olunmuştur. Burası kumaş müzesi olacaktır.
- 3 - Arzodasının arka tarafında, şimalî garbî köşesindeki ahşap sütun yerine beyaz mermerden bir sütun konulmuş ve arka merdiven tabii vaziyetine irca edilmiştir. Arzodasının etrafı temizlenmiş ve inşa seviyesine indirilmiş; arzodasının karşısındaki kapının sol duvarında asıllı padişahların isimleri yazılı yuvarlak levhalar kaldırılmıştır.
- 4 - Kubbealtı odalarının etrafında sütunlar arasındaki bronz kafesler çıkarılmıştır. Saçakların altlarında eski nakışlar meydana çıkarılarak restore edilmek üzeredir. Burada pek sert görülen renkler patine ettirilecektir. Keza Kubbealtındaki sıva nakışları aynı suretle restore edilmektedir.
- 5 - İkinci avlu köşesinden inilirken görülen Beşirağa camii kâmiyle restore edilmiş ve etrafının ankazla dolu seviyesi yarım metrodan fazla tabii haline indirilmiş; köşede kalan ağaçların

etrafındaki toprak eski seviyeyi göstermektedir. Orada Padişahların binek atlarına mahsus dört duvardan ibaret kalan has ahır müceddeden inşa edilmiş ve içine en eskisi Sultan Macid'e çıkan Saray arabaları konmuş ya yanındaki mirahor odasına, Bebek'de Köçeoğlu yalısından alınan tavan konulmuş, Has ahırın zemini mermerle döşenmiş ve ahırla mirahorun odası arasına pencereler açılmış.

- 6 - Babihumayunun ikinci avluya nazır cihetindeki revakların arka duvarları eski usul veçhile sıvalı iken bu defa derz edilmiş ve kapının iç tarafındaki saçakların kenarlarında ve altındaki eski nakışlar meydana çıkarılarak bozuk tarafları ikmal edilmek üzere bulunmuştur. Bozuk muhdes nakışlardan da bir parçasının kıyas için muhafazası düşünülmektedir.

Tahsin beyin ifadesine nazaran bu mühim tamirat ve restauration işlerinin yapılması için Ankaraca iktidarları tanınmış olan Macid Çeçintaş ve Sedat Hakkı gibi mimarların reyleri alınmakla Eski Eserleri Koruma Encümenine müracaata lüzum görülmemiş.

Aslı gibidir.

T. C.

İSTANBUL ARKEOLOJİ

MÜZELERİ MÜDÜRLÜĞÜ

31 / VII/1943

Ö.

G.

Eski Eserleri Koruma Encümeni

Reisliğine

27/VIII/943 tarihinde o günkü Encümenin toplantısından evvel Eski Şark Eserleri Müzesinin tamirata için Müzemize gelen Abideleri Koruma Heyeti Üyelerinden Yüksek Mimar Macid'iki seneyi müteceviz bir zamandır idare ve nezaret etmekte olduğu Topkapı Sarayı tamiratını resmen bıraktığını bildirmiş ve sebebi sorulduktaki Teknik ve İhtisas işlerine, idarî işlerin hakim olduğunu ve maalesef bunun önlemeğe kadir olmadığı için tamiratın keşif ve projeleriyle tatbik etmediğini ve ileride herhangi bir tenkid ve muahazadan tebri için bu ciheti iltizam ettiğini ve kendisinin Bursa ve Konya abidelerinin tamiriyle meşgul olacağını beyan ve ifade etmiştir. Ötedenberi Topkapı Sarayı restorasyon işlerinin kâfi bir bilgiye dayanmadığı Encümenimizce malûm olmakla beraber Yüksek Mimar Macid'in son ifadesine vukuf hasıl olmakla işbu raporumuzun Encümen toplantısında okunması için Ruznameye alınmasını reca ederim.

Reis

Aza

Aziz Ogan

F.Karatay

itti'la hasıl olmağla
dosyasında hıfzı

31/8/943

Aslı gibidir.

İstanbul'da Mütetekkil Muhafazai Asariatika Encümeninin
Teşkilât ve Vezâifine dair Talimatnamedir.

- 1 - Muhafazai Asariatika Encümeni naniyle İstanbul Asariatika Müzeleri Müdürü Umumisinin riyaseti altında bir hey'et teşkil olunmuştur.
- 2 - Bu Encümen nefs İstanbul'da ve İstanbul Vilâyeti dahilinde bulunan bircümle Asariatika ve abidad ve mevaki tarihiye ve mebaniyi meşhûri sebttidefter edecek ve bunlar hakkında eserler negreyleyecektir.
- 3 - Asariatika nizamnamesinin 5 inci maddesinde zikir ve taadadolan ve âsar ve mevadin; İstanbul'un müessesat bediasının ve yadı tarihisi olan mevakiin gerek bircümle memurin ve gerek efradı ahali tarafından icra edilecek tamir, tadil, nakil ve hedim gibi hususatın da Encümen mezkûra tahriren müracaat olunacak ve alınacak karar tahriri üzerine hareket edilecektir.
- 4 - İstanbul'da mütetekkil muhafazai Asariatika Encümeni bir Reis ile 4 Aza ve bir Kâtibi Umumî ve Asariatika Müzeleri mimarından mürekkeptir. Müze Müdürü Reistir.
- 5 - Azalık inhilâl edince azayi mevcudeden her iki zat tahriren bir veya iki namzet irae edecektir. Namzet teklifini havi inzali varaka o gün encümende kiraat olunarak andan sonraki celsede intihap reyyi-aleni ile icra edilir. Karar ekseriyet sülsan ile ittihaz olunur.
- 6 - Aza olaak zevat tarihe, asariatikaya memleketin coğrafyasına, Senaîinefiseye , mimariye ve asâr ve mebaniyi kadimeye vâkif olacaktır.
- 7 - Intihap olunan azanınz ismi mazmata ile Maarif Vekâletine bildirilir ve tasdik mamelesini müteakip vasifesine bağlattırılır.

- Barem kanunu müci- 8 - Azadan biri Encümenin Kâtibi Umumîliğine intihap olu-
bince Kâtibi umumi-
lik lavedilerek bu vazife)hur. Kâtibi Umumi muvazzaftır. Kâtibi Umumilik inhilâl
ilaveen Müze Kâtibi umu-
misine verilmiştir. edince azadan bu işi kabul edecek zevat meyanında reyfi-
yi hafi ile ve ekseriyeti mutlaka ile intihap icra edil-
dir.
- 9 - Gerek azalık, gerek riyaset, gerek kâtiplik muvakkat
inhilâl tabii ile açılabilir.
olmayup ancak kanunen müstelzem mücazat ahval irtikâp-
eden zata müstafi nazariyle bakılır. ve bu istifa nok-
tai nazarı encümenin sülûsan ekseriyetiyle takarrur
eder.
- 10 - Encümen İstanbul Asariatika Müzeleri dairesinde ictima
eder. Yövmiictima haftada bir gündür. luzum hasıl ol-
dukça bir ictimada karar verilmek üzere mukannen yövmi-
ictimadan mağda diğer bir gün tahsis olunabilir.
- Bu hakkı huzur bilahare 3,5 li- 11 - Devam mecburidir. Bilâmazeret dört ictimada bulunmıyan
raya indirildi. zata taraf riyasetten devam hakkında ihtiar olunacaktır
İhtardan sonra devam etmeyenler mütağfi addolunur. Her
ictimada için Azaya 5 lira hakkı huzur ita olunur. Buna
istikak ıbbatıvucut etmeğe menuttur. Hakkı huzur an-
cak muayyen hafta ictimalarında verilir.
- 12 - 16 Şaban 330 tarihli muhafazai abidat hakkındaki nizam-
namenin mevadı-mahsusasında münderiç ahvalde Asariatika
Encümenince iş'arı keyfiyet ve alacağı cevap üzerine
ictimada ve nizamnamei mezkûre göre muamele ifa edeceği
gibi Encümen tarafından gösterilecek luzuma göre tedki-
kat icra ve encümene beyanı malumat eder.
- 13 - Muhafazai Asariatika Encümeninin muvazzaf memurün mua-
şatı, Azaya verilecek hakkıhuzur, seyyahatler ve tefti-
şat ve ücürat gibi masarifi İstanbul Asariatika Müzeler
masarifi tertibinden tesviye olur.

- 14 - Asariatika Encümen dainisi 15 Temmuz sene 1328 tarihli kanun mucibince ve muhafazaiabidat ve Atik saraylara dair nizamnamelerde münderiç ahkâm ile siyaseti iltizam edilen ve zikrolunan Asariatika nizamnamesinin 5 inci maddesinde taadat olunan mevat ile İstanbul'un bedayii tabiiye ve muhtesesine ve muhasini Umamiyesine ait bilcümle namazgâhlar, ağaçlar, mesireler, hazirelerin tahrib ve ta'yirden vukayesine sai edecektir.
- 15 - İş bu on dördüncü maddede beyan olunan vazife için Encümen Azası bizzat muttali olduğu hususatı ya kendi vasıtasıyla veya tali Encümenler vasıtasıyla tedkik ettirilerek hasil edeceği neticeyi veya tali Encümenlerin istihsal edecekleri netayici olbabdaki talimatlar dairesinde kalemlere havale ederek muamelesi ni takip ve netayici istihsal edecektir.
- 16 - Muamelatıumumiyede Reis amiri mes'ul ve Kâtibi Umumi muamelattan mürakip ve memurinaidesi nezdinde muhahas vaziyetini haiz olacaktır.
- 17 - Bu talimatname Maarif Vekâletinin emriyle mer'idir.

Mübarek

Maarif Vekili

Vasıf

Gerek tarih ve gerek sanat bakımından büyük bir ehemmiyeti olan Topkapı Sarayının uzun zaman daha dayanabilmesi için lâzım gelen tamiratın Sayın Vekilimiz tarafından gösterilen ilgi ve bu hususta hükümetin göze almış olduğu büyük masraf hepimizin şükranını ve minnettarlığını mucib olmuştur.

Tamir edilmesi gereken kısımların bizzat sayın Vekilimiz tarafından incelenmesi ve kararlaştırılan şeylerin Maarif Vekâleti mimarı Macit Kural'a yaptırılan keşfin Nafia Vekâletince de tasdik edilmiş bulunması bu işi artık faaliyet sahasına girmiş olduğunu göstermektedir.

Bu mühim işe büyük bir alâka ile ilgilenen Encümenimiz, bundan evvel mezkûr sarayın tamirlerinde vukua gelen ve merhum Halil Bey zamanında Encümenimiz tarafından 10 teşrinievvel 1333 tarihinde hükümetin dikkatini çekmek üzere takdim ve neşrettiği raporda zikredilen ve sonradan düzeltilmesi kabil olmıyan tamir hatalarının (ki mezkur raporda teferruat ile zikredilmiştir) tekrar vukua gelmemesi düşüncesiyle heyetimiz bu husustaki kaygısını Vekâlete arz etmeği vazifesi saymıştır.

Vekâletin müracaatımıza cevabında bu işin artık katiyet kesbetmesi dolayısıyla Y.Mimar Macit Kural tarafından idare olunacağı ve ancak bundan sonraki Encümen dileklerinin bu mimar ve Müze Müdürü Tahsin Öz'ün de bulunacağı toplantılarda müzakere edilerek alınacak kararlara göre hareket edilmesi lâzım geldiği bildirilmiştir.

Vekâletin bu gibi anıtlar ve bunların korunma ve tamirlerine ait işlerin de mesul organ bulunan Encümenimizin böyle 150.000 liralık büyük bir tamir işinde değil, hatta küçük bir çeşme taşının bile tamirinde titiz davranması tabiidir. Bahusus eski tamirlerde defaatla gördüğü ve hatta yakın zamana ait olup yine bu seferki zatların idare ve nezareti altında yapılmış olan ve aşağıda sırasıyla zikrettiğimiz yanlışlıkların tekrarlanmasına imkân vermemek için, Vekâletin dikkatini çekmeği lüzumlu görmektedir.

Vekâletçe de bilinir ki sanat tamirlerinin dediğimiz restorasyon adı tamirlere benzemez. Hatta restorasyonla restitüsyon yani bir anıtı eski kıymetine ve şekline hâlel gelmemeksizin dış tesirlere karşı dayanacak surette korunma tamiri yapmakla eski şeklini tamamiyyarak yenileştirmek arasında büyük bir fark vardır.

Bu öyle bir farktır ki dikkat edilmeyecek olursa bilgisizce tamir edilen bir eser, kıymetini ve benliğini tama iyle kaybeder ve korunmasından beklenen neticenin aksini husule getirir. Yani her hangi bir eski eserin kendi zamanına ait sanat vasıfları ve bunları vücûde getiren teknik estetik ve tarihî izler kaybedildiği ve bu eser yepyeni bir zihniyetle yeni bir şekle sokulduğu vakit ne tarih ve ne de sanatın ondan faydalan-

ması kabil olmaz. Netekim şu son tamirat esnasında şu hatalar gözümüze çarpmıştır.

1 - Mutfakların tamiri esnasında eski karakter muhafaza edilmemiş ve salon haline konulmuştur.

2 - Ahçı ve hademelerin koğuşları çok harap bir halde idi. Bunların eski şekillerini muhafaza ederek esaslı sağlamalamalarla tamiri kabilken, hepsi yıkılarak yerine yeniliği göze çarpan bir bina yapılmış ve bu suretle o kısmın havası tamamiyle yok edilmiştir. (Yıkılmadan evvel rölövelerinin yapılıp yapılmadığı malûm değildir.

3 - Kubbe altı önündeki parmaklıklar muhdesdir, diye kaldırılmıştır. Halbuki kubbe altının diğer kısımları ve saçakları gibi bunlar da muhdes olmakla beraber, kendi zamanının eseridir.

4 - Babüssade kapısının sanat devrini gösteren ve sanat tarihine girmiş olan freskleri badanalanmıştır. Bu surette nakış tarihindeki mühim vesikalardan biri de kaybolduğu gibi, kapının eski havası değişmiştir.

5 - Aynı kapının iç tarafındaki büyük levhalar kaldırılmıştır.

6 - Muhtelif yerlerde eski freskler badanalanmıştır.

Belirtmek istediğimiz şeyin en önemlisi bu saraya verilmesi arzu edilen vasıftır. Bu saray, her ne kadar müze haline konulmuşsa da, müzeden ziyade saray vasfını muhafaza etmesi ve tam bir müze tertibatına lâzım gelen şeylerin, saraylık vasfına asla hâlel getirmemesi lâzımdır. Yeni sarayın muhtelif kısımları birer müze salonu olmaktan ziyade, sarayın bir kısmı olarak kalmalıdır. Ve meselâ eski mutfakları bir salon haline koyarak, oralarda eşya teşhiri doğru olmaz. Bu mutfaklara olsa olsa kazanlar vesaire gibi yine orada kullanılmakta olan mutfak takımları konulmalıdır. Odaların eşyaları kendilerine ait eşyalar olmalıdır.

Bu sarayın müze olması, sırf halka açılmış olmasındandır. Yani müze eşyasına bir zarf değil, kendisinin teşhir edilen bir eser olmasıdır. Bu eser ise beş asırlık bir tarihi muhafaza eder ve her köşesi tarihtir. Bu eserin kıymeti kendi tarihî mâliyetinde ve içinde tarihî izlerdedir. Bu izleri tamir etmek, yani salonlar yaratmak hevesiyle yok etmek bu kıymetleri yok etmek ve müzecilik bakımından yapılacak en büyük hatayı işlemek demektir. Yeni kurulan Avrupa müzelerinin teşhir ettikleri eski eserlere uygun bir çerçeve yaratmak için hiç bir fedakârlıktan kaçınmadıkları ellerinde kalmış eski binaların havasını ve eski şeklini ve en küçük tarihî izlerini muhafaza etmek için kabil olan her şeyi yaptıkları bir anda, bize bir tali eseri olarak bu kadar eski hatıraları ve izleri kalmış ve emsali bulunmayan bir eserin bu derece yanlış bir zihniyetle bakılması bizi gelecek nesillerin affetmeyeceği bir mesuliyet altında bırakacağı meydandadır.

Bu eserin konservatöründen beklenecek şey, na ütengahî tarihî izleri yok ederek yeni salonlar yapmak değil, sarayı saray olarak, kendi tarihî izleri, kendi hususiyetleri ve havası ile muhafaza etmek ve yaşatmaktır. Hiç bir suretle kendisinden, sarayın tarihin cilvelerile husule gelmiş aksamını tashih restore etmesi, eskiyi yeni hale sokması, zevkine uymıyan kısımları kaldırılması veya tashih etmesi, tecviz edilemez. Zira böyle karar almak, so derece cüretli olmakla beraber, tek başına bir kimsenin üzerine alması hakkı olmadığı bir meseledir. Çünkü bu eser Türk sanatının ve Türk tarihinin ve Türk milletinin malıdır. Bu itibarla burada yapılacak iş mevcudu eski halile muhafaza etmek ve harap olmaktan kurtarmaktır. Burada teşhir edilecek eşyaya gelince, onların da eskiyi yaşatacak şeyler olması ve her kısmın kendisine ait eşyalardan ibaret bulunması lâzımdır. Şöyleki burada teşhir edilen eşya ancak teşhir edildiği kısmın havasını tamamlayan bir aksesuat mahiyetinde olup zarfı bulunan binaları ikinci dereceye düşürmesi yanlıştır.

Reis
Aziz Ogan

Aza

Aza
Arif Mansel

Aza
Sedat Hakkı Eldem

Aza
R.Saffet Atabinen

Aza
C.Esat Arseven

Aza
Nuri
Ebussuudoğlu

Aza
F.Karatay

Aza
Efdalettin Tekiner

Aza
M.Vasfi Egeli

Aza
Süleyman Yürügen

Umumî Kâtip
A. Erbabacan

Aslı gibidir.

İSTANBUL ARKEOLOJİ

/ 12 / 1949

MÜZELERİ MÜDÜRLÜĞÜ

11/2/949 tarihli 12 inci toplantı
Zabıtında

Ö.

G.

- 57 - Beykoz'da tarihi yâdı bulunan çeşmenin tamiri H-İst.Vali ve Belediye Başkanlığınının 7/2/949 T.ve 246 sayılı yazısı okundu. Bu iş için knömeneye gelen Y-Mimar Vasfi Eğeli ile Sular idaresi Mütchassis Mimar Macit projeler ve 40 bin liralık keşif varakası hakkında izahatta bulundular. Sedat Hakki Eldem 40 bin liranın yalnız bu çeşmenin tamirine sarfını doğru bulmadığını, bu para ile daha bir kıç çeşmenin tamir edilebileceğini, burada yapılacak tamirin basitleştirilmesini ileri sürdü. Vasfi Eğeli, saçagın üzerine kurşun yerine ince bakır levha koymak suretiyle bu paradan yedi sekiz bin lira tasarruf edilebileceğini, bu gibi tamirlerin her vakit yapılmadığı için bugün hasıl olan bu imkândan istifade etmenin doğru bir hareket olacağını söyledi. Sedat Hakki Eldem noktai nazarında ısrar ediyordu. Başkan : knömenin bu iş için sarfedilecek paradan ziyade tamir şekli üzerinde görüşmesi ve bunun kararlaştırılması lâzım geldiğini açıkladı. R-Saffet Atabinen, S-Hakki Eldem'e Topkapı sarayının tamir şeklini kararlaştıracak heyete de dahil bulunduğunuzu orada yapılan bir çok yanlış işler için de böyle itirazlarda bulunup bulunmadığını sordu.
- Sedat Hakki Eldem; orada da itirazlarını açıkça söylediğini ve vakit Topkapı sarayında tutulan zabıtlar tedkik edilirdi yapılan yanlış işler hakkındaki muhalefeti görüleceğini; bununla beraber bütün itirazlarına karşı bir çok yerlerin hüviyeti değiştirildiğini, orasını tedkik edecek bir ilim adamı her şeyi yerli yerinde ve canlı bir tarih olarak duran matbahtan eser göremeyeceğini, diğer bir çok şeylerde bunun aynı olduğunu söyledi. Başkan işak akı ~~ışması~~

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlere İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanıtımı

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNIST0101701